

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון שס"ה | פרשת תולדות | תשע"ט | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

פניני הלכה

האם מהני שומר להתיר אכילת בשר וחלב בשולחן אחד

א - תנן (חולין קז) רשבי"ג אומר שני אכסנאין אוכלין על שולחן אחד זה בשר וזה גבינה ואין חוששין. ואמרין בגמ' (שם) אמר רב חנן בר אמי אמר שמואל לא שנו אלא שאין מכירין זה את זה, אבל מכירין זה את זה אסור. תנ"ה רשבי"ג אומר ב' אכסנאין שנתארו לפרנק אחד זה בא מן הצפון וזה בא מן הדרום זה בא בחתיכתו וזה בא בגבינתו אוכלין על שולחן אחד זה בשר וזה גבינה ואין חוששין, ולא אסור אלא בתפיסה אחת, תפיסה אחת ס"ד אלא כעין תפיסה אחת.

ופרש"י שני אכסנאין - אין לחוש שיאכל זה משל חבירו. זה בא מן הצפון - אלמא דוקא שאין מכירין זה את זה קאמר. ולא אסור - להעלות בשר עם גבינה על השולחן. אלא בתפיסה אחת - בכרך אחד. תפיסה אחת ס"ד - הא בלא שולחן שאוכל נמי אסור.

והתבאר **התוס'** (שם ד"ה כעין תפיסה אחת) - ואם יש דבר היכר מפסיק לא הוי כעין תפיסה אחת. ולפיכך נוהגים עכשיו כזהו אוכל בשר וזה אוכל גבינה על שולחן אחד מניחים לחם או קנקן או שאר כלים להפסיק ביניהם או אוכל על מפה אחרת, דהוי כעין שתי תפיסות.

וכן פסקו **הטור והשו"ע** (ור"י ס"י פ"ח) דאסור לעלות בשר על שולחן שאוכל עליו גבינה. ודוקא בבי' בני"א המכירים זה את זה, אבל אכסנאין שאין מכירין זה את זה מותר. ואפי' מכירים אם עשו שום היכר כגון שכל אחד אוכל על מפה שלו או אפי' אוכלים יחד על מפה אחת ונותנים ביניהם פת להיכרא מותר. (וכתב הרמ"א דהיינו דוקא שאין אוכלין מן הפת המנתן ביניהם להיכר.)

ול"לע על פניו בשר וחלב על שולחן אחד ורורח לאכול אחד מהם, או ב' בני אדם המכירים זה את זה ורוצים לשבת יחד על שולחן אחד לאכול זה בשר וזה חלב, דלא שרי לאכול בכה"ג בלא היכר, אי מהני להניח שומר לענין זה.

ב - כתב הגינת ורד"ם (גן המלך אות ע"א) דשמנים ופתילות שאסרו חז"ל להדליק בהם בשבת, אין בהם צד היתר ע"י שיניח שומר להיות עיניו פקוחות לבל יבא לידו מכשול, דבשלמא גבי קורא לאור הנר דחיישינן שמא יטה, מועיל לו חבירו לשומר בזה, כיון שחבירו אינו מקפיד אם אור הנר מועט או רב כיון שאינו קורא, אבל כאן ערבך ערבך צריך, ששניהם אין נוח להם באור זה ואתו לתקוני. ועוד דבשלמא בהטיית הנר מהניא שמירת חבירו כיון שאינו אלא חששא בעלמא שמא יכהה אור הנר ויבא לידו תקלה, אבל כשאין צהלת אור כלל צריך שתהא שמירה דתירה שלא תזוז עינה ומחשבתו כלל, והוא לא אפשר דא"י שלא תסוח דעתו לשעה קלה. ומטעם זה יש לאסור שלא להניח על שולחן אחד תבשיל בשר ותבשיל גבינה, ולא יהני ליה שיניח אדם לשומר עליו בזה, כיון דשמירה זו צריכה להיות הדירה בלי הפסק וזה אי אפשר. ע"כ. והובאו דבריו **בהגהות הרעק"א**

(ור"י ס"י פ"ח). והובאו **בדרכ"ת** (סי' ק"ו) **ובכה"ח** (סי' ב).

ג - והנה בענין מ"ש דלא מהני שומר בשמנים ופתילות שאסרו חכמים להדליק בהם בשבת, ועיין ב"י בס"י דהביא דיש מי שמתיר להשתמש בנר חנוכה לתשמיש של קדושה, דא"כ אמאי התירו בליל שבת שבתוך ימי חנוכה להדליק נר חנוכה בשמנים הפסולים בנר של שבת, ולא חיישינן שמא יטה דהא אסור להשתמש לאורן, דאכתי יחוש שמא יטה בשביל תלמוד תורה. ואין לומר דליתמוד אסור לאור הנר שמא יטה אא"כ איכא אחר עמו, וע"כ כאן אין חשש כיון דאיכא אחר עמו, דזה אינו, דא"כ למה פסלו השמנים שאין נמשכין אחר הפתילה בשבת, היה להם להתיר באם יש אחר עמו, אלא פשוט דלענין השמנים הפסולים לא מהני אחר עמו, שא"כ להוהר מלהטות. ע"כ. (והובאו

דבריו **במשנ"ב** (סי' ו' ס"ד ס"ק ד) לענין הדלקת נרות שבת בשמנים הפסולים, דאפי' אם יש אחר עמו אסור שא"כ להזרז שלא יטה. אולם הנה **אפרים** שם כתב להשיג על הט"ז לענין הדלקת נרות חנוכה, דודאי לענין הדלקה של כל השבתות שפיר אסרו שמנים שאינם נמשכים שהרי

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מועיל לקיים מצוות לעילוי נשמת יקיריו

א. קבלת שכר על סיוע ללומדי תורה ומקימי מצוות. ב. להשתתף בשכר תלמודו של חברו. ג. מכירת וקנית מצוות (מכירת הבכורה ליעקב).

ד. מכירת זכויות שקיים או שעתיד לקיים. ה. מכירת עבירות. ו. נתינת זכויות עבור נפטר. ז. תפילה וצדקה עבור נפטר. ח. עבור רשע.

א. קבלת שכר על סיוע ללומדי תורה ומקימי מצוות

הנה התומך בתי"ת ומקימי מצוות מקבל שכר כמבואר ב**ברכות** (לד): אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן כל הנביאים כולן לא נתבאו אלא למשיא בתו לת"ח ולעושה פרקמטיא לת"ח ולמהנה ת"ח מנכסיו, אבל ת"ח עצמן עין לא ראתה אלקים וזולתן יעשה למחכה לו. ואיתא עוד שם (יז): אמר ליה רב לרבי חייה נשים במאי זכיין באקריווי בנייהו לבי כנישתא ובאתנווי גברייהו ב' רבנן וטרוין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן, ע"כ. ותנן **במכות** (ה): הנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה. **ב. להשתתף בשכר תלמודו של חברו (הסכב ויששכר וזבולון)**

ואיתא **במד"ש רבה** (ויחי פ"ר צט) זבולון לחוף ימים ימיהם שכוון הרי זבולון קודם ליששכר, וכי מן מיחסן יששכר וזבולון, ולמה כן אלא שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא ויששכר עוסק בתורה וזבולון בא ומאכילו לפיכך קדמו, ע"כ. וכן הביא **רש"י** (פי ויחי פמ"ט פ"ג וזאת הברכה פלי"ג פ"י). ובדרך זה מצינו **בסוטה** (כא). ועפ"ז תנ' **הרי"ז** (ניב סוף ח"ה כג) שהעוסק בתורה קודם שיעסוק יכול להתנות שיעסוק חבירו בסחורה ויטול חלק מלימודו כמו יששכר וזבולון, ע"כ. וכן פסק **הרמ"א** (ור"י ס"י רמז).

ויש לעיין האם כמו שמצינו שניתן להיות שותף במצוה של חברו ה"ה שניתן לקנות מצות מאחרים להרבות זכויות או למכור עבירות כדי שלא יענש עליהם.

ג. מכירת וקנית מצוות (מכירת הבכורה ליעקב)

ולכאורה י"ל דלא מהני מתרי טעמי א' מסברא, אע"פ שיכול להיות מסייע במצוה ולקבל שכר על זה, מ"מ לקבל שכר או עונש על מצוה או עבירה שלא עשה תמורת ממון לא מסתבר. ב' משום שלא מהני קנין בכה"ג, דיעויין **בשו"ת הרא"ש** (כלל יב ס"ג א) שכת' שהעושה קנין עם מהל שיומל בנר, יכול לחזור בו, כי דבר שלא בא לעולם הוא, ואפי' כבר נולד הנר, והקנה לו בקנין, יכול לחזור בו, כי קנין דברים בעלמא הוא, כדאיתא בב"ב (ט) דקנין לא מהני אלא אם בא בעתה או במתנה על דבר הנתפס, וקונה גוף החפץ, אבל בדבר זה, שהקנה לו לעשות מצוה א', קנין דברים בעלמא הוא, ע"כ.

ולפי"ז ע"פ שאין אדם יכול להקנות להדיט אדם מקנה להקדש או לעניים, היינו מחמת שהוא נדר וחייב לקיים דברו אע"פ שאין הקנין מועיל, ע"כ. ועי' **ברמ"א** (שם) שפסק כהחולקים על הרמב"ם דלא מהני דבר שלא בא לעולם אף להקדש. וכהריב"ש פסק **הרמ"א** (סי' רט ס"ד ז), אלא דעי' **בשואל ומשיב** (מד' תל' ח"ב סי' קסג) שבאמת כעת זכינו שנדפס הטור עה"ת והביא כן בשם הרא"ש, ולו ראו זאת אולי היה מודה לו, וצ"ע לדעת. וכחטור כת' **הספורנו** (שם פ"ס פ"ג).

הרשב"ם (שם), **האור החיים** (בראשית שם) **הכללי יקר** (שם פ"ס לא) **והקצות** (סי' רע"ח ס"ק יג ד"ה ואפשר). ולכא"י שי תללות פלוגתת הרשב"ם והטור בטעם שלא מהני קנין בדשכל"ל דהא אדם משום שלא סומך דעתו, א"כ אם יש שבעה י"ל דמהני, או אם הוא משום שאין לקנות מקום לחול א"כ ישבע לא מהני. **ובנה"מ** (ב"מ לו: ברי"ף ד"ה אמר) מבואר כהצד הא', וכן הוא **באור החיים** (שם), **בנתיבות** (סי' רז ב"י ס"ק יח וחי' ס"ק מה) **ובפת"ש** (סי' רא ס"ק א) בשם **החת"ס** (חוי"מ סי' סו סוף אות ג). אולם **בלבוש** (סי' רט אות ד) הובא **בש"ך** (סי' ח) **ובחזו"א** (דמאי יז ד"ה ומ"מ) משמע כהצד הב'. ועי' **במשפט שלום** (סי' רב ס"ק ו ד"ה ועיין באוה"ח) שהביא מח' בזה. אלא **שמהא"ח** הנ"ל משמע דלא תלי הא בהא. ולענין אם למידון מלפני מ"ת, עי' מש"כ בס"ד בגליון ל"ב.

ד. מכירת זכויות שקיים או שעתיד לקיים

מבואר שא"כ להקנות זכות לעשיית מצוה כי אין בה ממש וקנין דברים הוא, ולפי"ז כ"ש זכויות וכדומה ודאי שא"כ להקנותן. ומה שמצינו ביששכר וזבולון י"ל דאינו בכלל דיני הקנינים אלא דין הוא שהתורה חידשה בדיני שכר ועונש.

וכן מצינו **במהר"ם אלשקר** (סי' קא) בשם **הרב האי גאון** שכתב על הא דשאלוהו במי שנוהג להתענות ונותן או מוכר שכר התענית לאחרים אם מועיל, דאיך יעלה על לב כי שכרו של זה של מעשים טובים שעשה יעבור מזה לזה. וזה השוטה שמכר תעניתו קרוב לקבל מורננות מלקבל שכר, ומי שמשא עצמו לקנות שכר חבירו בדמים או במתנה לבו הוא ולעו וכל הון יקר והמודות אין אדם קונה בו שכר חבירו, ע"כ. [ומה שמצינו באורחות צדיקים (שער העוה"ה) הובא בספר ח"ח לענין מי שיפר לשעה"ר על שכר שעוברים מאחד לשני זכויות ועבירות, שאני התם דמכח שכר ועונש איתא עלה, ועיין].

אלא דעי' **בשליט גבורים** (בי"ק לב ברי"ף אות ג) שכת' דהא דאיתא בחולין (זא) שהחוטף מצוה מחבירו משלם לו עשרה זהובים י"ל שאינו קנס אלא דין, ומ"מ אין גובין אותו בבבל כי כמה דברים אשכחן דאינו ממונא ואעפ"כ אין גובין אותו בבבל משום דלאו מידי חסריה, ולפי"ז יעלה יפה מש"כ דאדם יכול למכור המצות שלו ויעלו לאיש הקונה דהא יש להם ערך יי זהובים לאחר, מיהו נראה דמועיל הקנין דוקא במצוה שעתיד לעשות, אבל לא במצות שעשה כבר, ע"כ. מבואר דס"ל שמועיל קנין במצות כי יש להם ערך (ועי' **ביש"ש** (בי"ק פ"ח ס"ט) שכת' שטעם יי זהובים הוא סוד הגנוז, ואין חילוק בין מצוה רבה לזוטא, כי הוי הזיר בלחם קלה כבחמורו כו'), אלא דלא דהרי בדבר שאין בו ממש לא מועיל קנין כמבואר בעיל. שו"ר **במשיב דבר** (ח"י ס"ד ט) שכת' שיש השלטי"ג מודה דלא מהני קנין במצוות, כי הוא דבר שלא בא לעולם ואין בהם ממש, ואע"פ שכת' שאפשר לקנות מצות, מ"מ אין הקנין קנין גמור ולעולם יכול המוכר לחזור בו, אלא דס"ל דכ"ז שלא חזר בו המוכר הוי כשלו (ולדעה זו במכירת הבכורה של יעקב ועשיו, באמת היה מועיל הקנין אם לא היה עשיו חוזר בו, וע"כ יעקב השביעו שלא יחזור בו), ובדרך זה מצינו בב"מ (ס) בהא שאם תפס לא מפקין מיניה שנחלקו אם משום דהוי קנין כ"ז שלא חזר בו, או משום שידע ומחיל, וכ"ז כשמוכר זכות של מצוה שעתיד לעשות, אבל אם כבר עשה לא מועיל המכירה לכ"ז, ודין של יששכר וזבולון הוא בעוסק בתורה ולא בשאר מצוות, דבשאר מצוה אפי' לא יתנה עמו כבר שינוי במ"ש מכות שהמסייע לבעל מצוה כעושה המצוה, משא"כ בלימוד התורה דאיתא בברכות (ש) שאין המסייע ללמוד דומה ללומד עצמו, בזה מהני תנאי שחילוק עמו בשוה, ע"כ. ונעי' בגליון שס"א שהארכנו שיש מקום לומר שניתן למכור מצוות, וכן מבואר בדברי רוב הפוסקים, וקנינו שהוא מטעם סיטומתא או משום תקנת הקהל. אלא שכ"ז במקום שהדרך למכור המצות כגון בבית הכנסת וכדומה, וכמו כן התם על המצוה גופא דיינינן והכא על השכר].

והטוב טעם ודעת (ח"י ס"י ר"ה) כת' בענין איש שמכר חלק מעוה"ב שלו, דודאי אינו ניתן למכירה כי ענין עוה"ב אינו בתורת חיוב שכירות פועל רק בתורת חסד, ואיך יכול למכור ואולי ליה רוני הוא ית' ליתן מתנת חסד ולא ליה, ומה שמצינו ביששכר וזבולון שניתן להיות שותף בתורת היינו דוקא להיות חובה בעמלת התורה כמו הלומד כי נחשב כאלו עסק בעצמו, אבל מעשית דאי"ל למכור אפי' לפני שקיימים אין עין עוה"ב שלו, ע"כ. מבואר דס"ל להיפך דדוקא בתורה ניתן לתת שכר קודם המעשה, אבל במצות א"א אף באופן זה. והביאו **המנח"י** (ח"י ס"י פ"ג).

